

RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA BUXGALTERLIK KASBI HAQIDA.

Shodiyeva. A. D.

BuxMTI 2-boshqich talabasi

Annotatsiya: *Buxgalteriya hisobining tarix davomida doimiy o'zgarish va rivojlanish holatida bo'lganligi va bu o'zgarish va rivojlanishning ijobiy o'zgarishlar bilan bir qatorda ba'zi muammolarni keltirib chiqarganligi xalqaro buxgalteriya doiralari chora ko'rishga majbur qildi va buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari yaratildi. buxgalteriya hisobi va buxgalterlik kasbini muayyan standartlarga moslashtirish. Ushbu standartlar doirasida, maqsad buxgalteriya hisobidagi xatolar va buxgalteriya hisobidagi aldahlarni aniqlash va oldini olish bo'lib, xalqaro buxgalteriya mamlakatlari bir-biri bilan uyg'un ishlashga qaratilgan. Bu maqsadlardan yana biri mutaxassisning mas'uliyati va kasb bilan bog'liq muammolarni hal qilish edi.*

Kalit so'zlar: *Buxgalterlik kasbi, Professional buxgalter, soliq yuki ko'rsatkichlari, soliq hajmi, soliq bo'yicha daromadning elastikligi.*

Buxgalterlik kasbi birinchi marta kasb sifatida qabul qilingan mamlakat Angliya edi. Britaniyaliklar buxgalterlik kasbining ahamiyatini tushungan birinchi jamiyatdir. Britaniyaliklarning buxgalterlik kasbiga ahamiyat berishlari va bu kasb bilan shug'ullanuvchilar litsenziyaga ega ekanligini ko'rsatishi boshqa Yevropa davlatlariga ham ta'sir o'tkazdi. Buxgalterlik kasbining Angliyadan keyin boshqa mamlakatlarda (1870-yilda Angliya, 1881-yilda Fransiya, 1886-yilda Amerika Qo'shma Shtatlari, 1895-yilda Gollandiya, 1899-yilda Germaniya, 1941-yilda Shveytsariya, 1945-yilda Argentina)da rasmiylashtirilganligini ko'rib chiqsak. 1946 yilda Braziliya va Meksika, 1949 yilda Hindiston, 1950 yilda Gretsiya, 1955 yilda Nigeriya huquqiy tuzilishga ega bo'ldi).

Angliyadagi buxgalterlik kasbi "anglo-sakson" tizimiga mos keladigan buxgalteriya hisobi yondashuviga ega va Qo'shma Shtatlardagi tizimga o'xshash xususiyatlarga ega.

Angliya va Uelsdagi ustav buxgalterlar instituti (ICAEW),

- Shotlandiya ustavli buxgalterlar instituti (ICAS),
- Sertifikatlangan buxgalterlar uyushmasi (ACCA),
- Chartered Davlat moliyasi va buxgalteriya instituti (CIPFA),
- Chartered Management Accountants Instituti (CIMA),
- Irlandiya ustavli buxgalterlar instituti (ICAI).

Buyuk Britaniyada buxgalterlarga beriladigan unvonlar: "Umumiy buxgalter", "Boshqaruv buxgalterlari", "Sertifikatli buxgalterlar", "Davlat moliyasi buxgalterlari" va nihoyat "Buxgalteriya hisobi bo'yicha texnik". ularning unvonlari.

Buxgalteriya hisobi bilan bog'liq xalqaro tashkilotlar - Butun dunyoda buxgalteriya hisobi bilan bog'liq ko'plab xalqaro tashkilotlar mavjud. Ushbu tashkilotlarning asosiy maqsadlari turli xil buxgalteriya amaliyotidan kelib chiqadigan salbiy oqibatlarning oldini olish, buxgalteriya hisobida amal qilish qoidalarini aniqlash va davlatlar o'rtasidagi buxgalteriya uyg'unligini ta'minlashdan iborat. Natijada, ko'plab tashkilotlar buxgalterlik kasbini tartibli va tizimli kasbga aylantirish uchun standartlarni joriy qildilar. Mamlakatlarning buxgalteriya hisobi standartlaridagi farqlarni quyidagicha yaxshiroq tushuntirish mumkin;

- Mamlakatlarning huquqiy va moliyaviy tuzilmalari, ushbu mamlakatlardagi korxonalarning sheriklik tuzilmasi, shuningdek, ular qo'llaydigan moliyalashtirish usullari va buxgalterlik kasbining rivojlanish darajasi,
- Mamlakatlarning o'z kapitalini hisoblashdagi farqlar, joriy iqtisodiy omillar va an'anaviy madaniy farqlar
- Mamlakatlar moliyaviy resurslarni qanday olishlari, kapital bozorlaridagi farqlar, milliy madaniyatlar va inflyatsiya darajasi

Tadbirkorlik subyektlari o'rtasidagi raqobatning kuchayishi, shaxslarning xohish va ehtiyojlarining o'zgarishi, jahon iqtisodiyotiga hissa qo'shayotgan mamlakatlarning bozor vakolatlari, xalqaro kapital bozorlarining rivojlanishi, yangi jahon iqtisodiyotini qayta qurishga intilish kabi o'zgarishlar tadbirkorlik sub'ektlarining o'z ehtiyojlarini qondirishni talab qildi. xalqaro bozorlarga yo'l ochadi.

XXI asrda yuzaga kelgan globallashuv va bozorlar o'rtasidagi chegaralarning torayishi natijasida turli xil buxgalteriya amaliyotlarini yo'q qilish va mamlakatlar o'rtasida standartlarni ishlab chiqish zarurati mamlakatlarning buxgalteriya hisobi standartlarida aynan bir xil darajada ishtirok etishini ta'minlash kabi sa'y-harakatlarni talab qiladi. va mos kelmaslikni qisman bartaraf etish. Boshqacha qilib aytganda, global miqyosdagi iqtisodiy o'zgarishlar, rivojlanayotgan savdo mamlakatlarni bir-biriga qaram qilib qo'yishi, mamlakatlarning moliyaviy hisobotlari va hisobotlarini global maxrajda birlashtirish zarurati xalqaro uyg'unlashtirish tadqiqotlarini talab qildi.

Ushbu o'zgarishlarni hisobga olgan holda, buxgalteriya hisobiga hissa qo'shish va buxgalterlik kasbini muayyan standartlarga etkazish uchun ko'plab xalqaro tashkilotlar paydo bo'ldi. Ushbu tashkilotlar professional buxgalteriya tashkilotlari deb ham ataladi. Butun dunyoda umumiy hisob tizimini yaratish uchun buxgalteriya hisobi standartlari va tamoyillarini ta'minlaydigan ba'zi xalqaro tashkilotlar quyidagilardir:

- "Xalqaro Buxgalteriya Standartlari Qo'mitasi (IASC),"
- "Xalqaro Buxgalteriya Standartlari Kengashi (IASB),"
- " Amerika Qo'shma Shtatlari Moliyaviy Hisob Standartlari Kengashi (FASB)"
- Uni "Xalqaro buxgalterlar federatsiyasi (IFAC)" deb hisoblash mumkin.

Xalqaro buxgalteriya standartlari qo'mitasi - Bu qo'mita 1973-yilda Germaniya, Avstraliya, Amerika Qo'shma Shtatlari, Fransiya, Meksika, Niderlandiya, Yaponiya, Irlandiya, Buyuk Britaniya va Kanada vakillari o'rtasida kelishuv asosida tashkil etilgan. Qo'mita nomi Xalqaro Buxgalteriya Standartlari Qo'mitasi (IASC) deb belgilandi. Qo'mita tashkil etish chog'ida qabul qilingan qarorlarga ko'ra, a'zo davlatlar rioya qilishi kerak bo'lgan qoidalar quyidagilardan iborat:

- Qo'mita tomonidan qabul qilingan qarorlarni amalga oshirish va belgilangan standartlarni qo'llab-quvvatlash,
- A'zo mamlakatlar tomonidan tayyorlangan moliyaviy hisobotlar chiqarilgan standartlarga muvofiqligini ta'minlash uchun,
- A'zo mamlakatlar auditorlari o'z imtihonlari davomida qo'mita standartlarini qo'llashlarini ta'minlash
- Moliyaviy hisobotlarni tayyorlashda standartlarga rioya qilinmaganligi aniqlangandan so'ng, bu haqda qo'mitaga hisobotlarda xabar berish.

Buxgalteriya hisobi axborot tizimini aniqlash va buxgalteriya hisobida aniq ma'lumotlarning ahamiyati - Xulosa jadvallarida rahbariyatga kerak bo'ladigan ma'lumotlarni taqdim etadigan axborot tizimi sinfi sifatida ishlaydigan boshqaruv axborot tizimi korxonalar uchun juda muhim mavqega ega. Axborot ehtiyojlari birliklarga qarab farqlanadi va boshqaruv axborot tizimi marketing, ishlab chiqarish, moliya va buxgalteriya kabi kichik tarmoqlarga bo'linadi. Buxgalteriya hisobi axborot tizimi boshqaruv axborot tizimining quyi bo'limi bo'lib, buxgalteriya hisobi bo'limining axborotga bo'lgan ehtiyojlarini qondiradi va boshqaruvning buxgalteriya hisobi bilan bog'liq muammolariga javob beradi. Korxonalar tuzilmasi murakkablashgani sari buxgalteriya hisobi funksiyasining ahamiyati va uning biznesga qo'shadigan hissasi ana shu murakkablikka to'g'ridan-to'g'ri mutanosib ravishda ortib boradi va buxgalteriya hisobi tashkiliy va ijtimoiy ahamiyatga ega bo'ladi. Buxgalteriya hisobi oddiy hisob-kitoblardan iborat tuzilma bo'lishdan ko'ra, boshqaruvning samarali va keng qamrovli mexanizmi sifatida ham ishlaydi. Ba'zi asosiy tushunchalar buxgalteriya hisobini boshqa miqdoriy tahlillardan farqli o'ringa qo'yadi va buxgalteriya hisobining asosiy xarakteristikalarini bo'lgan ba'zi bir asosiy g'oyalar ko'proq tushuntirishga ega bo'lgani uchun buxgalteriya hisobi korxonalarda og'irlik markazidir.

Buxgalteriya hisobi funktsional talablarning asosini tashkil etuvchi mexanizm sifatida ishlaydi. Buxgalteriya hisobi qarorlar qabul qilishda tegishli ma'lumotlarni taqdim etish, resurslarni oqilona taqsimlash muvaffaqiyati, korporativ boshqaruv va javobgarlikni ta'minlash bilan bog'liq bo'lib, bunday funktsional fazilatlar buxgalteriya ishining asosini tashkil qiladi. O'lchov, baholash va aloqa vositasi bo'lgan buxgalteriya hisobi moliyaviy natijalarga olib keladigan voqealar va operatsiyalar to'g'risidagi ma'lumotlarni pul summaları va boshqa raqamli ma'lumotlar shaklida to'playdi, zarurat va maqsadga qarab ma'lumotlarni hisobga olish, tasniflash va tahlil qilish orqali qayta ishlaydi. , va natijalarni tegishli tomonlarga yig'ma hisobotlar ko'rinishida taqdim etadi. Bu tizimli axborot yetkazib berish tizimidir.

Buxgalteriya hisobi tashkilot resurslarining shakllanishini, ushbu resurslardan foydalanish usullarini, tashkilotning operatsiyalari natijasida ushbu resurslarning ko'payishi yoki kamayishini, tashkilotning moliyaviy holatini tushuntiruvchi ma'lumotlarni ishlab chiqaradi va ularni tegishli shaxslar va muassasalarga uzatadi. Korxonalarda buxgalteriya bo'limi korxonaning boshqa bo'linmalari bilan interaktiv ishlaydi.

Buxgalteriya hisobi, ta'rifi va tuzilishiga ko'ra, axborot tizimlari sinfi sifatida ishlaydi. Kompyuterlar juda qisqa vaqt ichida katta samaradorlikni ta'minlab berishi va korxonalarda kompyuterlar va ularning tashkilotlarini o'rganuvchi ko'plab ijtimoiy olimlar tomonidan tizimli yondashuvni qo'llash buxgalteriya hisobining tizim sifatida qaralishiga olib keldi. Ushbu tushunchaning paydo bo'lishi so'nggi yillarda buxgalteriya hisobidagi o'zgarishlarning boshida bo'ldi. 1966 yilda buxgalteriya hisobidagi tizimli yondashuv Amerika Buxgalteriya Assotsiatsiyasi tomonidan nashr etilgan nazariy tadqiqotda ilgari surilgan buxgalteriya deklaratsiyasiga (ASOBAT - Buxgalteriya hisobining asosiy nazariyasi bayonoti) asoslangan edi va deklaratsiyada buxgalteriya hisobi mohiyatan ma'lumot ekanligi qabul qilindi.

Biznes boshqaruvi tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirishda ko'plab muqobil variantlardan birini tanlashi kerak va qaror qabul qilish bosqichida ma'lumotga muhtoj. Buxgalteriya hisobi axborot tizimi rahbariyat uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni taqdim etgan darajada foyda beradi. Buxgalteriya hisobi axborot tizimi ma'lumotlarni to'plash, qayta ishlash va uzatish jarayonini anglatadi, bu ma'lumotlardan foydalanuvchilarning to'g'ri va samarali qarorlar qabul qilishiga yordam beradi. Buxgalteriya hisobi axborot tizimi operatsiyalarning buxgalteriya hisobi ma'lumotlarini tarqatish tizimining bir turi sifatida ishlaydi. Tizimda ko'zda tutilgan elementlar quyidagilardan iborat:

- Biznesda huquqiy hisobot tizimi talab qiladigan ma'lumotlarni olish uchun,
- Ishonchli buxgalteriya ma'lumotlariga muhtoj bo'lganlarni taqdim etish uchun,

- U biznesni mumkin bo'lgan xatarlardan va biznes ichidagi yoki ichidagi buxgalteriya ma'lumotlaridan himoya qiladi.

- Biznesdan tashqarida suiiste'mollardan himoya qilish uchun.

Samarali buxgalteriya hisobi axborot tizimiga ega bo'lgan korxonalar moliyaviy ma'lumotlarning ishonchliligi va o'z vaqtida taqdim etilishi tufayli raqobatdosh ustunlikka ega bo'ladilar va buxgalteriya hisobi ma'lumotlarining qiymati korxonalar uchun uzoq muddatda yaqqol namoyon bo'ladi. Buxgalteriya hisobi axborot tizimi korxonaning muhim axborot manbai hisoblanadi. Buxgalteriya hisobi axborot tizimining samaradorligi yuqori samaradorlikka erishish va eng yaxshi qarorlarni qabul qilish uchun ma'lumotlardan foydalanish uchun biznesning chuqur qadriyatlarini va e'tiqodlari orqali buxgalteriya jarayonini qanday boshqarish bo'yicha biznes falsafasini aks ettiradi.

Buxgalteriya hisobi axborot tizimining samaradorligini belgilovchi asosiy omil buxgalteriya hisobi amaliyotining sifati hisoblanadi. Buxgalteriya amaliyoti; Bu xo'jalik muomalalari va hodisalarini qayd etish, tasniflash, umumlashtirish va ularni foydalanuvchilar uchun buxgalteriya hisoboti shaklida sharhlashni anglatadi. Tizim sifati deganda foydalanuvchilarga xatosiz ma'lumot beruvchi va buxgalterlarga o'z ishini yaxshilash imkoniyatini taklif qiluvchi buxgalteriya hisobi axborot tizimi tushuniladi. Buxgalteriya hisobi axborot tizimi sifatida tashkilot haqidagi iqtisodiy ma'lumotlarni aniqlaydi, to'playdi, qayta ishlaydi va foydalanuvchilarga uzatadi. Buxgalteriya hisobi axborot tizimi moliyaviy ma'lumotlarni moliyaviy ma'lumotlarga aylantirish va bu ma'lumotlarni qaror qabul qiluvchilarga etkazish uchun mo'ljallangan odamlar va uskunalar kabi resurslar to'plamidir. Buxgalteriya hisobi natijalari qarorlar qabul qilish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni taqdim etishdan tashqari, nazorat faoliyatini ham qo'llab-quvvatlaydi va buxgalteriya axborot tizimi korxonalarda tor doiradagi ish faoliyatini o'lchash tizimi sifatida ishlaydi. Samaradorlikni o'lchash tizimlari korxonalarda boshqaruvni nazorat qilish tizimining tarkibiy qismi sifatida ishlaydi. Samaradorlik o'lchovlari korxonalarda tranzaksiyalarni kuzatish, menejerlarning tegishli sohalarga e'tibor qaratishlarini ta'minlash, strategik qarorlar qabul qilish va qabul qilingan qarorlarni asoslash uchun qo'llaniladi. Buxgalteriya hisobi axborot tizimi, odatda, boshqaruv axborot tizimining kichik bo'limi sifatida ifodalanadi, quyi tizimlarga yoki biznes jarayonlarga bo'linadi:

- Buyurtmani kuzatish/sotish jarayoni,
- Hisob-faktura / kreditorlar / naqd pul olish jarayoni,
- Xarid qilish jarayoni,
- Qarzdorlar/naqd pul to'lash jarayoni,
- Inson resurslarini boshqarish va ish haqi jarayoni,

- Integratsiyalashgan ishlab chiqarish jarayonlari,
- Buxgalteriya hisobi va hisobot berish jarayoni.

Buxgalteriya axborot tizimlarining bo'linishi qo'llab-quvvatlanadigan operatsion funktsiyalarga bog'liq. Masalan, savdo ma'lumotlari schyot-faktura, kredit kvitantsiyasi va naqd pul tushumlari quyi tizimlaridan taqdim etiladi. Buxgalteriya hisobi axborot tizimining quyi tizimlari boshqa tasnifga ega bo'lgan operatsiyalarni qayta ishlash tizimi, buxgalteriya kitobi/moliyaviy hisobot tizimi va boshqaruv hisoboti tizimi deb ham ataladi. Axborotga bo'lgan ehtiyoj biznesdagi turli tashkilotlarda har xil bo'lgani uchun butun biznesda bitta modulni qo'llash mumkin emas. Buxgalteriya hisobi axborot tizimlari buxgalteriya hisobi yozuvlari va analitik hisob-kitoblar bilan bog'liq yoki ularga yordamchi quyi tizimlarga bo'linadi. Buxgalteriya hisobi axborot tizimini quyi tizimlarga bo'lish quyi tizimlar o'rtasida ma'lumotlar oqimini ta'minlaydi va ma'lumotlarni yozib olishni osonlashtiradi. Turli quyi tizimlarning kombinatsiyasi bo'lgan buxgalteriya hisobi axborot tizimi qarorlar qabul qilish jarayonida va biznes bilan bog'liq qarorlarni amalga oshirishda boshqaruvga yordam beradi.

Buxgalteriya hisobida aniq ma'lumotlarning ahamiyati - Raqobatbardoshlik asosiy maqsadga aylangan bugungi kunda korxonalarda bu maqsadni uzoq vaqt davom ettirish uchun ustunlikni ta'minlash uchun zarur bo'lgan narsa doimiy ravishda yangi mahsulotlarni yarata oladigan "asosiy vakolatlar"dir. Ushbu asosiy vakolatlar markazida "axborot" va "axborotni boshqarish" mavjud.

Sanoat jamiyati o'rnini axborot jamiyati egallagan bu davrda axborot va uni boshqarishning ahamiyati sezilarli darajada oshdi va axborot biznes uchun kuch manbaiga aylandi. Shu boisdan ham bu asr endi axborot asri deb ataladi.

Bugungi iqtisodiy taraqqiyot nuqtai nazaridan axborot eng muhim qurol hisoblanadi. Shunday qilib, axborot tabiiy resurslardan, yirik korxonalardan va barcha turdagi buxgalteriya operatsiyalaridan qimmatroq va kuchliroqdir. Qaror qabul qiluvchilar aniq ma'lumotni asosiy manba sifatida ishlatish orqali qadrlanadi. Professional buxgalterlar muhim mas'uliyatni o'z zimmlariga oladilar va bu ma'lumotlarni foydalanuvchilar foydalanishi mumkin bo'lgan qiymatga aylantiradilar.

Buxgalteriya hisobining mahsuli axborotdir. Global raqobatning kuchayishi, ishlab chiqarish texnologiyasining tez o'zgarishi, axborotga bo'lgan ehtiyoj va zamonaviy global iqtisodiy tartib, ko'p sohalarida bo'lgani kabi, buxgalterdan, ayniqsa, axborotni rejalashtirish va nazorat qilishda mukammallikni kutadi. Chunki buxgalteriya hisobi zamonaviy sanoat jamiyatlarida har qachongidan ham muhim o'rinni egallab, ijtimoiy institut ekanligi ta'kidlangan. Axborot asrining ta'siri bilan sodir bo'lgan rivojlanish ko'plab kasblarga, shuningdek, "axborot tizimi" va "biznes tili" sifatida ifodalangan buxgalterlik kasbiga ta'sir ko'rsatdi. Iqtisodiy chegaralarni yo'qotib, shaffoflikni